

Alekszandr Szergejevics Puskin

# A szökőkutak hűvösében

Александр Сергеевич Пушкин

## В прохладе сладостной фонтанов

Versek  
Стихи

Eötvös József Könyvkiadó  
Budapest, 1999

A rézlovas

Pétevári elbeszélés

Előszó

Ezen elbeszélésben leírtak a valóságon alapulnak. Az árvíz részleteit az akkori folyóiratokból vettük át. Az érdeklődők V. I. Berh tudósításához fordulhatnak.

Bevezető

A hullámoktól ostromolt  
Sík parton állt, s nagy terve volt,  
Amint a láthatárt vigyázta.  
Magányos csónakot sodort  
A nagy folyó tajtékos árja.  
A víz mentén imitt-amott  
Csuhone kunyhó árválkodott  
A süppedő mohlepte parton;  
S az erdő, mit nem láthatott  
A ködburkolta Nap, kitartón  
Zúgott.



S ő így tervezgetett:  
Innét szegzünk fegyvert a svédre,  
Itt város lesz a part felett  
A dőlyfős szomszéd ellenére.  
A lét rendezte úgy sorunk,  
Hogy Európára itt nyitunk  
Majd ablakot, megvetve lábunk  
A parton, s tengerünk szele  
Ha majd vendéget hoz, vele  
A sikon vígan lakomázunk.

S száz év után fényes csodát  
Láttak Észak ködlepte táján:  
Már büszke ifjú város állt  
Az erdők s rétek ingoványán;  
Hol egykor finn halász, a lét  
Szegény árvája élt borúsan,  
S vetette elnyűtt eszközét  
A rejtelmes habokba búsan,  
A népes partokat ma már  
Fényes kastélysorok, sudár  
Tornyok szegélyezik, s temérdek  
Hajó tolong mindenfelől,  
Remélve, bármely vész elől  
Itt gazdag, biztos révbe térhet;  
Névánk gránitba öltözött;  
A víz fölött hidak ragyognak;  
Sötétzöld lombátrák susognak  
A sok vidám sziget fölött,  
S az ifjabb főváros varázsa  
Sápasztja Moszkva kellemét,  
Miként az új cárnő palástja  
A bibort hordó özvegyét.

Szeretlek, Péter alkotása,  
Tetszik komoly, szép küllemed,  
A Néva fenséges folyása,  
A parton hűs gránitköved,  
A cifra nyersvas kerítések,  
A halk, ábrándos éjszakák,  
Midőn az égen nincs szövétnck,  
S én versek órákon át  
És olvasok lámpát se gyújtva,  
S a házak mély álomba hullva

Allnak, s az admirális  
Tütornya fénylik, mint parázs,  
s hogy az aranyló tiszta égbe  
Ne szállhasson árny árny után,  
Alkony s hajnal között az éjre  
Szerény félóra jut csupán.  
Tetszik, ha fagy zibbasztja arcom,  
Derít friss, zuzmarás teled,  
Ha szán suhan a Néva-parton,  
S pirosposzsgás leány nevet,  
Ha zaj kél fényes úri bálban,  
Ha vig legénytor kavargó,  
Ital pezsgő fénylő pohárban,  
S a puncson kéklő láng lobog.  
Szeretek díszszemlére jámi,  
S a Mars-mezőn egymásután  
Gyalog- s lovashadak vidám  
Egyhangú szépségét csodálni,  
Midőn a hullámzó hadak  
Fölött hős zászlók rongya szárnyal,  
S csillog tüzes golyók rajával  
Atlótt megannyi rézsisak.  
Midőn a harc fővárosának  
Erődjén füst száll, s zeng a lég,  
S a cárnő im a cári háznak  
Fiút szülvén elénkbe lép,  
Avagy legyőzve ellenét  
Oroszhon újra ünnepelhet,  
Vagy Névánk, széttörvén jegét,  
S érezve vig tavasz szelét  
A tengerek felé siethet.

Virágozz, Péter városa,  
S állj, mint Oroszhon, rendületlen,  
Hatalmadnak bős, mostoha  
Elem többé ne álljon ellen;  
A finn hullám felejtse el  
Régvolt viszályát s szolgaságát,  
s Péter nyugalmát, örök álmát  
Meddő harag ne verje fel!

Szőrnyű idő emléke kel,  
Idézve is szorong a lélek...  
Most róla szól históriám,  
Amit tinéctek elbeszéltek.  
A történet nem lesz vidám.

### Első rész

A csüggedt Pétervárt hideggel  
S borúval lepte meg november.  
A Néva mint súlyos beteg  
Vonaglott, szinte lázban égve,  
S zajos hullámokat vetett  
A szép szabályos partszegélyre.  
Sötét volt már, későre járt;  
Az utcákon bús szél dudált,  
S szilaj zápor kezdett el esni.  
E tájt, már csaknem éjszaka  
Tért Jevgenyij éppen haza...  
Így fogjuk hőstünk elnevezni.  
E kedves, jól hangzó nevet  
Mely már sokak kedvence lett,  
Megszokta s megszerette tollam.  
Családnevét nincs mért kimondjam,  
Bár egykor szépen csillogott  
Ha bárhol bárki szájra vette,  
S ha múltunkról tudósított,  
Karamzin tolla is szerette;  
Most már nem említik sehol.  
Ma ifjú hőstünk valahol  
Kolonnában szolgál szerényen,  
Nem bánva, nem sajnálva régen  
Se csöndben porló őscit,  
Se múlt idők emlékeit.

Nos, Jevgenyijünk, haza érve  
Levetkőzött s ágyába tért.  
De zaklatott volt, és ezért

Selhogyse jött álom szemére.  
Miről gondolkodott? Csupán  
Csak arról, hogy szegény során  
Alig lépett túl becsülettel,  
Mig eljött független kora:  
Hogy mért nem kap az ilyen ember  
Több észt s nagyobb vagyont, noha  
Vannak sokan boldog herék is,  
Akik tunyák s buták, de mégis  
Övék minden, mi szép s mi jó!  
Hogy állása két éve van csak:  
Hogy a vihar soká maradhat;  
Hogy egyre árad a folyó,  
S a hidak is éppen hogy állnak  
Neki fészülve még az árnak. –  
S Parására gondolt, akit  
Most nem lát két-három napig.  
Itt Jevgenyij nagyot sohajtvá  
Mint költő, álmodozni kezd:

„Nősüljek? Nos, ki bánja ezt?  
S bár sor kerülhet gondra, bajra,  
Egészségesnek nem nehéz,  
Munkára kész az ifjú kéz;  
Majd megteremtsem kis tanyámat,  
Hol békén telnek a napok,  
S Parása is nyugtot találhat.  
Még egy-két év, s állást kapok,  
Parása meg, mindig vigyázva  
A kis vagyorra és a házra,  
Felnevel néhány gyermeket...  
És így megyünk dolgozva, szépen  
Egész a sűrű kéz a kézben.  
S az unokánk majd eltemet...”  
Eképp ábrándozott. Szomorkás  
Éj volt, s csak azt kívánta ő,  
Hogy a vihar ne verje folyvást  
Az ablakát, s hogy az eső  
Csituljon el...

Végül lezárta  
Álmos szemét. Az éjhomály  
Ritkulni kezdett, s nemsokára  
Már sápadt fényben állt a táj...  
Ó, szőrnyű nap!

A Néva már  
A széllel szembe tört a tenger  
Felé s dacolt a bőszt elemmel...  
És végül meghódolt az ár...  
Reggel zajos tömeg tolongott  
A vész sújtotta part fölött,  
S tornyos, habos, eseppekre foszlott  
Hullámokban gyönyörködött.  
De az öböl felől a Névat  
Erős szél fordította meg.  
S amaz, miként megannyi prédát,  
Elnyelte a szigeteket,  
Majd mind dühöttebb lett az orkán,  
S a Néva, habjait sodorván,  
Mint katlan, bögött, fortyogott,  
Majd mint vadállat, úgy csapott  
Le Péter rémült városára.  
Park, utca, tér mind puszta lett,  
Futott a nép – folyóvizet  
Nyelt nyögve minden pince torka,  
Rácsot borított sok esatorna,  
S a büszke Pétervárt, akár  
Tritont, övig víz lepte már.

Ostrom! Roham! Az ablakokba  
Tolvaj hullám hatol be lopva,  
Csónak tör ablaküveget,  
Odább mosóteknő lebeg,  
Faházak, háztetők, gerendák,  
Tucatnyi árucikk mered rád,  
Nyomort idéző sok kacat,  
Vihartól elsodort hidak,  
Koporsók úsznak el kivette  
Felázott sírjuktól!

A nép  
Már várja végítéletét,  
Jövőjét, otthonát temetve!  
Mind veszve már!

E szörnyűség  
Korábban élt még régi cárunk,  
S hatalma nagy volt és dicső.  
A balkonára állt ki ő,

S így szólt borúsán: „Szembeszállnunk  
Az Úr dühével nem lehet.”  
Leült és bánatos szemekkel  
Nézett tovább a vész felett.  
Utcák felől bőszt ár eredt el,  
S habzó folyók gyanánt lepett el  
Minden teret. A palota  
Mint bús sziget meredt magában.  
A cár szólt – s több tábornoka  
Csónakba szállt, s utcák sorában  
Tett vakmerő kísérletet,  
Hogy mentse még a piszkos árban  
Vagy roskadó házukba zártan  
Fuldokló rémült czeeket.

A Péter téren ezidőben  
Új palota épült fel éppen,  
S magas, lépcsős bejáratát  
Feltartott mancsal, mintha élne,  
Két himoroszlán óvta, védte.  
A márvány állat oldalát  
Merev lábával fogva át.  
Sápadtan, összefont kezekkel  
Ült némán Jevgenyij. Ezegyszer  
Nem önmagát féltette ő.  
Nem fogta fel, hogy egyre nő  
Az ár, cipőjét mosva lassan,  
Hogy arcát veri az eső.  
Hogy orkán tombol lankadatlan,  
S fején már rég nincs fejszedő.  
Reményt vesztett tekintetével  
Egy messzi táj felé meredt.  
S ijedten látta, hogy az éggel,  
Mint mélyből feltörő hegyek,  
Habos hullámok háborúznak,  
Vihar dühöng és roncok úsznak  
Tova... Teremtő Isten! Ott,  
A hullámoktól mardosott  
Öbölnél, rozszant kerítéssel  
Kis ház s egy fűz dacol a széllel:  
Idős anyjával ott lakott  
Parása, álma bús szívének...  
Vagy e gonosz káprázatot

Almodja csak? Talán az élet  
Csak puszta álom, semmiség?  
A Földből így űz gúnyt az Ég?

És ő, mint akit elvarázsolt  
Az Ég, s a márványköre láncolt,  
Nem tud leszállni! Egyedül  
Vizet lát csak körös-körül,  
S előtte, neki háttal állván,  
Magas, szilárd talapzatán,  
A zajgó széles Néva árján  
Mogorván áttekint a bálvány  
Kinyújtva karját bronzlován.

#### Második rész

De im, megunva tombolását  
S erőszakos, szilaj dühét,  
Névánk megint medrébe tért,  
Örömmel nézve rombolását,  
De veszni hagyva dús fogását,  
A zsákmányt. Bősz haramia  
Tér bandájával így haza.  
Ha védtelen falvakra törve  
Rabol, pusztít dühöngve, ölve:  
Erőszak, átok, jajgatás.  
Könnyek, szitok, sikongatás!..  
De dúlásától kimerülve,  
S az üldözők dühét kerülve,  
A rejtekébe fut megint.  
A zsákmányt elhullajtva mind.

Az árvíz elvonult; az utca  
Szabad lett, s Jevgenyij szegény  
Megy izgatottan, szinte futva  
A csendesült folyó felé.  
De még győzelmét ünnepelve  
Úgy forr a Néva, mintha benne  
Tüzes zsarátnok izzana.  
Tajtékkzik, fullad még a láztól.

Mint ló, amely véres csatából  
Magában vágatott haza.  
Most Jevgenyij a part tövében  
Ladikra pillant, s örömeiben  
Legott a révészért kiált,  
Ki tíz kopejkát kérve nyomban  
Szállítja szenttelen-nyugodtan  
A zord hullámverésen át.

Sokáig küzd az áradattal  
A vén tapasztalt csónakos.  
Ladikja, míg a vad folyammal  
Csatáz, a két merész utassal  
Már-már merülni kész – de most  
Már itt a part.

Ismert vidéken  
Fut már szegény boldogtalan  
Az ismert helyre. Lázasan  
Néz szét, s iszony lobog szemében!  
Minden kihalt, minden sivár;  
Mindent elpusztított az ár;  
Kis lak sőtétlik roskadozva,  
Az épp, hogy áll, tovább sodorva.  
Ez ferdén pusztul egyedül,  
S mint harc után, körös-körül  
Hullák hevernek. Mit sem értve  
Fut Jevgenyij. Csüggedt, zavart,  
S a kintől köd borul szemére.  
Lélekszakadva arra tart,  
Hol ismeretlen sorsa várja,  
Mint lepecsételt, zárt levél.,  
Fut egyre messzebb, nemsokára  
Az öböllhöz s a házhoz ér...  
De jaj, mi ez?...

Megáll zihálva,  
Előre indul s újra hátra.  
Néz... megy tovább... semmit se lát.  
Ez itt a hely, hol házuk állt;  
Itt volt a fűz, itt a bejárat –  
Az ár nyilván elvitte mind.  
De hol a ház? Nincs magyarázat!

Jár körbe-körbe, széttekint,  
Aztán beszélni kezd magában,  
S fejére csapva nagy bajában,  
Kacagni kezd.

Az éjhomály  
A reszkető városra száll;  
De senki nem tér még aludni,  
Hisz mind többet szeretne tudni  
A tegnapról.

A sápatag,  
Fáradt felhők között a Nap  
A csendes fővárosra fénylett,  
De hült helyét találta csak  
Az elvonult korábbi vésznek;  
Bíbor takarja már a kint.  
Szokott medrébe tért megint  
A tágas utcákon az élet.  
Hideg közönnyel mendegélnek  
Az emberek. Csinovnyikok  
Tűnnek fel szüntelen. A sok  
Kereskedő új tervet épít,  
S amit a Néva kirabolt,  
Már újra nyitva pince, bolt –  
Most jól kifosztja mind vevőit!  
Sok udvarról már csónakot  
Szállítanak el.

Már versbe fog  
Gróf Hvosztov is, az Ég kegyeltje,  
Hogy sebtében megénekelje  
A Néva-parti gyásznapot.

De Jevgenyij szegény nem éledt...  
Ó jaj! Borús, felzaklatott  
Agyával ennyi szenvedésnek  
Már ellenállni nem tudott.  
Fülében ott dörgött a Néva  
S a förgöteg. Csak hallgatott,  
Mint szörnyű gondok martaléka,  
S bolyongott kábán, mintha vad  
Lidérc gyötörné. Napra nap,  
Hét hétre múlt, s ő otthonába  
Egyszer se tért. Gazdája hát,  
Mert egyrecsak hiába várt,  
Elárvult, pusztá kis zugába

Egy szegény költőt fogadott.  
Es Jevgenyij a holmiját sem  
Kereste. Nem gondolkodott.  
Nem tartozott már sehová sem,  
Más maradékát ette csak.  
Ruhája foszlott és szakadt,  
Éjt és napot bolyongva töltött,  
Ott hált a Néva-part kövén,  
Kövel dobálták utcakölykök,  
S némán viselte már szegény,  
Ha hátán olykor ostorával  
Egy-egy kocsis végigsuhint;  
Nem vett semmit sem észre, mint  
Ki bomlott, elkábult agyával  
Alig vonszolja életét,  
Nem ember és állat se még,  
Se ez, se az, se földi pára,  
Se siri szellem...

Egyszer épp  
A mólónál aludt. A nyárra  
Már lassan ősz következett.  
A szél hullámot görgetett,  
Mely lázas, esztelen haraggal  
Csapott a partra sűrű habbal.  
Kérelmező zajong eképp,  
Ha zord bírák clébe lép.  
Szegény boldogtalan felébredt.  
Eső szitált, az éj sötét lett.  
A szél kezdett üvöltöni.  
S egy strázsa válaszolt neki...  
Felugrott Jevgenyij; eszébe  
Jutott a tegnapi szörnyűség.  
Magához tért s önkéntelen  
Bolyongni kezdett; hirtelen  
Mögállt, majd lassan körbenézett,  
S arcán kiült a rémület.  
Egy pompás palotára révedt,  
S a széles kölépcsők felett  
Feltartott manecsal, mintha élne,  
Két himoroszlán tűnt clébe,  
S a hűs, homályos éjszakán  
A körbezárt köszikla hátán  
Karját kinyújtva ült a bálvány  
Két lábón álló bronzlován.

Megborzadt Jevgenyij. Szívébe  
Most szörnyű gondolat nyilallt:  
Ez az a hely, hol a vihart  
Dühödt hullámverés kísérte!  
Felismerte a kőveket,  
A két oroszlánt, a teret,  
S ki a sötétben földeregett,  
Magasba tartva rézfejét,  
S ki megsejdtíve végzetét  
A tengernél várost teremtett...  
Mily rémes most a ködben ő!  
És mennyi benne az erő!  
Fejében mily konok remény gyúl!  
S hogy ég a tűz a ló szemén!  
Hová repülsz, te büszke mén,  
S hol érsz földet? Ó, durva kényűr,  
Ki lám, a Sors nyakára ült!  
Hát nem te tetted azt, hogy árva  
Oroszhonunk vas hámba zárva  
Már ágaskodni kényszerült?

Szegény bolondom körbejárta  
A bálvány szobrát, úgy vetett  
Bomlott, szilaj tekintetet  
A félvilág kevély urára.  
Mellét szorongás fogta át.  
A rácshoz nyomta homlokát,  
S mind sűrűbb köd borult szemére;  
A szíve lángolt, vére forrt,  
És mind borúsabb kedve volt  
A gőgös cár szobrára nézve,  
S a keze ökölbe szorult.  
Sötét mérég süttött belőle:  
„Te csodatévő építő, te! –  
Sziszegte s dültől reszketett, –  
Megállj!...” És futásnak eredt,  
Mert mintha ott fent a magasban  
A rettegett mogorva cár  
Szemében mérég égne már,  
S arccal felé fordulna lassan...  
És ő a puszta téren át  
Rohanni kezd, amerre lát,

És mintha csak az ég dörögne,  
Mindegyre hallja a mögötte  
Dübörgő hangos vágatást.  
S míg sápadt Hold tekint a tájra,  
A szunnyadó utcák során  
A Rézlovas száguld utána  
Csattogva vágatató lován;  
S szegény bolond lihegve, fújva,  
Bármerre, bárhová futott,  
A Rézlovas, karját kinyújtva,  
Folyton mögötte vágatott.

Azóta mindig, ha e téren  
Haladt keresztül, szüntelen  
Riadt zavart érzett, s szívében  
Nőtt, egyre nőtt a félelem.  
Kezét szívére nyomta, mintha  
Keserves kínokat csitítna,  
S lekapva elnyűtt fővegét  
Csak ment tovább, nem nézve szét  
Schol.

A tengerpart tövében  
Apró sziget van. Néha egy  
Halász ladikján arra megy,  
Gazdag fogást remélve éppen,  
Majd estebédjét főzi ott.  
Olykor egy-egy csinovnyikot  
Hoz esónakázni a vasárnap.  
A kis sziget kihalt, kopár,  
Fűszál se nő. Rozzant faházat  
Sodort rá hajdanán az ár.  
A házikó, benőve gazzal,  
A part mentén feledve állt  
Sötét bokorként. Múlt tavasszal  
Vitték a vén bárkára át.  
Az ajtajánál fekvő lelték  
Leccsendesült örültemet,  
S a megmeredt, hült tetemet  
Isten nevében eltemették.

(1833) Galgóczy Árpád fordítása